
The Hague Centre
for Strategic Studies
TUINBOUW
SERIOUS GAME

Geopolitiek en Chaos: weerbaarheid van de tuinbouw als nieuwe prioriteit

Freek Vossenaar
Voormalig landbouwdiplomaat,
Strategisch Adviseur Food & Agri, The Hague Centre for Strategic Studies (HCSS)

The Hague Centre
for Strategic Studies

Wat als morgen alles anders is?

- Geopolitieke verhoudingen veranderen snel. Alles wat landen bindt, kan ook worden gebruikt om landen dwars te zitten. Het ‘aanvalsoppervlak’ is enorm.
- Politieke ondermijning, sabotage, cyberactiviteiten, desinformatie, economische destabilisatie, financiële malversaties of concrete aanvallen op de vitale infrastructuur.

Weerbaarheid versterken vraagt doordenken

- **Efficiëntie is de drijvende kracht achter het succes van de tuinbouw. Efficiëntie is ook de vijand van weerbaarheid.**
- **Anticiperen op toekomstige crises:**
  schets de zwartste scenario's en redeneer van daaruit terug. Welke maatregelen kunnen deze dreigingen neutraliseren?
- **Het gaat niet alleen om waarschijnlijkheid, maar vooral om de impact en het gemak waarmee een risico werkelijkheid kan worden.**

BEKIJK
DE TUINBOUW

op basis van

WEERBAARHEID

klimaatverandering, tarieven en marktvolatiliteit, energie, arbeid, data, sabotage, spionage, conflict

Strategische autonomie

- De nieuwe industriële revolutie wordt gedreven door data, robotisering en AI. China bouwt zijn voorsprong uit en verzwakt de Amerikaanse positie. China wordt hier de belangrijkste mondiale spelbepaler.
- ‘Seeds are the computerchips of agriculture’ Tang Renjian, Minister of Agriculture and Rural Affairs, China.
- Op de weg naar strategische autonomie ontbreekt het de EU aan grondstoffen, aan industrieel vermogen en aan een concrete gezamenlijke ambitie.

Lessen voor de nieuwe wereld (1)

- Geopolitieke verstoringen zullen toenemen en toekomstige schokken zijn geen eenmalige gebeurtenissen.
- Bereid je actief voor op geopolitieke verstoringen in plaats van reactief crisismanagement.
- Onderschat niet de potentiële keteneffecten van langdurige stroomuitval of cyberverstoringen. Productieketens in de tuinbouw zijn niet op dergelijke calamiteiten voorbereid.
- Bedrijven moeten ketenafhankelijkheden bijhouden en stresstesten.

Lessen voor de nieuwe wereld (2)

- De overheid zal bij een oorlogsdreiging of een daadwerkelijk conflict niet in staat zijn om alles op te lossen.
- Er is te weinig aandacht voor de inzet van personeel bij crises, terwijl sleutelposities bemand moeten blijven.
- Wat is de impact op de sierteelt als voedselzekerheid prioriteit krijgt?
- Geen interne noodplannen zonder oog voor sectorbrede samenwerking.

Lessen voor de nieuwe wereld (3)

Nationaal Tuinbouwcongres 2026:

Gezamenlijk nadenken over de veiligheid van kritieke processen in de sector en de continuïteit van haar functioneren.

The Hague Centre
for Strategic Studies
TUINBOUW
SERIOUS GAME